

УДК 35.077.5:342.9:004.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.2.31>**О. В. Мащенко**

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та маркетингу
Класичного приватного університету
<https://orcid.org/0000-0003-3897-6845>

Д. Г. Діяментович

аспірант кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: УПРАВЛІНСЬКІЙ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У статті аналізуються правові та управлінські аспекти цифровізації освітньої сфери в Україні, розкриваючи її роль як ключового інструменту в боротьбі з корупцією. Основний фокус дослідження зосереджено на функціонуванні Єдиної державної електронної бази з питань освіти, яка визначена як фундамент для побудови прозорої та ефективної системи – комплексною системою, яка унеможливорює маніпуляції на всіх етапах освітнього процесу, від вступної кампанії до видачі дипломів.

У статті також ідентифіковано та проаналізовано інші цифрові інструменти, що мають антикорупційне значення. Зокрема, розглянуто систему публічних закупівель ProZorro, яка завдяки принципам прозорості та конкуренції мінімізує корупційні ризики при використанні бюджетних коштів закладами освіти. Визначено також роль нормативно-правових актів Національного агентства з питань запобігання корупції, що регламентують використання кваліфікованого електронного підпису та забезпечують захист анонімних каналів для повідомлень про корупцію, чим підвищується ефективність громадського контролю.

Незважаючи на значні досягнення, в роботі виявлено низку системних проблем, що обмежують повну ефективність цифрових інструментів. До них належать: технічні недоліки функціонування платформ, ризики, пов'язані з людським фактором, та правові прогалини, що проявляються у недостатньо чітких санкціях за несанкціоноване втручання та фальсифікацію даних. У статті аргументовано, що повна реалізація потенціалу цифровізації залежить від комплексного усунення зазначених проблем, що в результаті сприятиме побудові сучасної, прозорої та конкурентоспроможної системи освіти, що відповідає принципам електронного урядування та розвитку цифрового суспільства.

Зроблено висновок, що цифровізація в сфері освіти – є не просто технічним процесом, а фундаментальною трансформацією, яка формує нові, більш прозорі та ефективні відносини між державою, освітніми установами та суспільством, підвищуючи конкурентоспроможність української освіти на міжнародній арені.

Ключові слова: цифровізація, корупція, вища освіта, державне управління, правові аспекти, електронні реєстри, прозорість.

Постановка завдання. На шляху до побудови правової держави й прозорого та справедливого суспільства, викорінення корупції у всіх її проявах є одним із першочергових завдань. Особливо гостро ця проблема стоїть у сфері вищої освіти, яка є фундаментом для формування май-

бутньої інтелектуальної еліти та двигуном інноваційного розвитку. Корупція у вишах не лише підриває основи академічної доброчесності, спотворюючи принципи меритократії, але й девальвує знання, створює атмосферу недовіри та руйнує соціальну справедливість. Це явище, що

маніфестується у формі хабарництва за вступ, складання екзаменаційних сесій, отримання документів про освіту, а також у непрозорих фінансово-господарських операціях, завдає непоправної шкоди як окремим суб'єктам освітнього процесу, так і державі в цілому. Традиційні адміністративні та правові методи протидії, хоча й є важливими, часто виявляються недостатньо ефективними, оскільки залежать від людського фактора, який є першоджерелом корупційних ризиків.

У цьому контексті, цифровізація виступає як потужний і безальтернативний інструмент, що може кардинально змінити ситуацію. Вона не є просто технічним вдосконаленням, а глобальною трансформацією управлінських та правових механізмів, яка дає можливість обійти корупційні пастки. Завдяки впровадженню цифрових рішень, таких як електронні реєстри студентів, автоматизовані системи оцінювання, прозорі процедури закупівель, з'являється можливість мінімізувати суб'єктивність та усунути простір для маніпуляцій. Цифрові технології надають унікальну можливість зробити всі процеси в освітній системі максимально прозорими та підзвітними, знизивши вплив «людського фактора» до мінімуму. Саме тому впровадження цифровізації в систему вищої освіти є не просто бажаним, а життєво необхідним кроком на шляху до створення ефективного, справедливого та конкурентоспроможного освітнього простору. Ця тема набуває особливої актуальності в умовах глобалізації та посилення конкуренції на міжнародному ринку освітніх послуг, де успішність країни прямо залежить від якості підготовки її фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема цифровізації в Україні є предметом активних наукових дискусій та досліджень, особливо у сферах публічного управління та освіти. Наявні публікації свідчать про багатогранність цього процесу та його вплив на різні аспекти суспільного життя.

Так, у роботі Г. А. Терещук «Принцип транспарентності у діяльності органів виконавчої влади: електронна транспарентність та цифровізація прозорості» [1] розглядається концепція електронної

транспарентності як основи для підвищення прозорості та ефективності державного управління. Автор акцентує увагу на взаємозв'язку між цифровізацією та забезпеченням відкритості діяльності органів влади. Дослідження І. Печенкіна «Цифровізація публічного управління та вдосконалення правових норм оскарження сервісної діяльності органів публічної влади в Україні» [2] сфокусоване на правових аспектах цифровізації, зокрема на вдосконаленні механізмів оскарження рішень державних органів. Це підкреслює важливість адаптації законодавства до нових цифрових реалій.

Цифровізація освіти є окремим і надзвичайно актуальним напрямом досліджень. І. П. Лопушинський [3] у своїх працях аналізує роль електронних освітніх ресурсів як ключового компонента навчального середовища. Автор наголошує на необхідності оволодіння новими цифровими компетенціями для всіх учасників освітнього процесу. Проблематика впливу цифровізації на науковий простір розкрита у дослідженнях В. І. Лугового [4] в яких систематизовано світовий досвід функціонування наукових видань у цифровому форматі, ідентифіковано виклики для вітчизняної періодики та запропоновано заходи для її інтеграції у міжнародні наукометричні бази даних. Таким чином, наукові праці, що були проаналізовані, свідчать про багатоаспектність цифровізації. Попередні дослідження торкаються правових, управлінських, організаційних та технологічних аспектів, проте недостатньо уваги приділено комплексному аналізу функціонування конкретних цифрових інструментів, що поєднують у собі правові, управлінські та антикорупційні функції, що обґрунтовує актуальність подальшого дослідження у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. У «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» міститься визначення цифровізації – як насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізич-

ний простір. Основною метою цифровізації – є досягнення цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні [5].

Як зазначають автори [6]: «Запровадження цифрових комунікацій у роботі органів державної влади – є складовою цифрової трансформації нашої країни. І обумовлені ці процеси викликом суспільства до бажання отримувати якісні сервісні послуги від державних інституцій, що надаються державними органами незалежно від місця проживання зокрема на заходах цифровізації. Цифрова трансформація робить усі процеси взаємодії між суб'єктами більш прозорими та надає можливість відстежити здійснення тієї чи іншої операції, а також, є перепорою для реалізації різноманітних корупційних схем.

Правовий аспект цифровізації передбачає створення чіткої нормативно-правової бази, що регулювала б використання електронних даних, визначала б юридичну силу електронних документів та встановлювала б відповідальність за порушення. Крім того, законодавство має бути адаптовано до нових реалій, щоб електронні дипломи та інші документи мали таку ж юридичну силу, як і їхні паперові аналоги. Управлінський аспект цифровізації полягає у впровадженні систем, що автоматизують та контролюють процеси, де раніше існували корупційні ризики, наприклад, запровадження електронних реєстрів, як-то – Єдина державна електронна база з питань освіти (далі – ЄДЕБО), які дозволяють верифікувати інформацію щодо вступників, студентів та видані дипломи, запобігаючи їх фальсифікації. Системи дистанційного навчання та електронні платформи, що фіксують усі дії студента та викладача, значно підвищують прозорість навчального процесу та об'єктивність оцінювання.

Процес цифровізації в освіті в Україні, на сьогодні, регулюється комплексом взаємопов'язаних нормативно-правових актів, кожен з яких відіграє свою унікальну роль у формуванні єдиної правової бази для цифрової трансформації. В основі лежить ЗУ «Про освіту», який є фундаментальним

документом, що закладає загальні принципи та дозволяє існування Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО). Ця база даних є ключовим інструментом для верифікації інформації про вступників, студентів та видані документи про освіту, тим самим запобігаючи фальсифікаціям та підвищуючи прозорість академічних процесів. Для реалізації вимог ст. 74 ЗУ «Про освіту» Міністерство освіти і науки України 08 червня 2018 року видало Наказ «Про затвердження Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти» [7], яким було чітко визначено перелік уповноважених суб'єктів, що мають можливість управління та користування базою, їх основні функції, порядок внесення та отримання інформації з ЄДЕБО.

Електронна база містить такі складові, як: Реєстр суб'єктів освітньої діяльності, Реєстр здобувачів освіти, Реєстр документів про освіту, Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання, Реєстр студентських (учнівських) квитків, Реєстр педагогічних, науково-педагогічних працівників, Реєстр сертифікатів педагогічних працівників (ч. 2, ст. 74 Закону [8]).

15 липня 2025 року Кабінет Міністрів України затвердив «Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти». Причиною видання Постанови враховуючи наявність відповідного Наказу Міністерства освіти і науки України, що регулює питання функціонування ЄДЕБО стало підвищення юридичної сили нормативного акту, який раніше мав обмежену сферу дії, що ускладнювало його обов'язковість для інших державних органів влади та створювало правову невизначеність. Постанова Кабінету Міністрів України, будучи актом вищої юридичної сили, встановлює єдині та обов'язкові для виконання всіма суб'єктами освітнього процесу (включно з центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також закладами освіти) правила функціонування ЄДЕБО. Таке рішення забезпечує системність та уніфікацію процесів збирання, оброблення та захисту освітніх даних на державному рівні.

Крім того, видана Постанова № 872 [9] деталізує механізми цифровізації освітньої

сфери. Вона чітко визначає структуру та порядок ведення ЄДЕБО, що є критично важливим для забезпечення прозорості та ефективності. Це стосується як організації вступних кампаній, так і видачі документів про освіту, а також моніторингу працевлаштування випускників. Затвердження Постанови дозволяє також забезпечити фінансування на модернізацію програмного забезпечення ЄДЕБО, що сприяє її інтеграції з іншими державними електронними ресурсами, такими як «Дія», і підвищує її функціональність та надійність.

Відповідно до Постанови КМУ № 872 суб'єктами ведення Єдиної електронної бази визнано: Міністерство освіти і науки України, – як держатель та адміністратор; Державна служба якості освіти, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, Український центр оцінювання якості освіти а також суб'єкти освітньої діяльності та їх відокремлені підрозділи, які провадять освітню діяльність на рівні професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих, зокрема післядипломної освіти незалежно від форми власності та сфери управління, тощо [9].

Обробка інформації в ЄДЕБО здійснюється з метою забезпечення:

- електронного ліцензування освітньої діяльності;
- акредитації освітніх, освітньо-професійних програм;
- супроводження прийому на навчання до суб'єктів освітньої діяльності, що мають відповідні ліцензії, щодо: можливості реєстрації в ЄДЕБО особистих електронних кабінетів вступниками; можливості подання вступниками заяв в електронній формі про допуск до участі в конкурсному відборі через Інтернет; формування рейтингових списків вступників та вступників, рекомендованих до зарахування; забезпечення адресного розміщення державного та регіонального замовлення;
- інформування громадськості про перебіг вступних кампаній до суб'єктів освітньої діяльності;
- формування, реєстрації та обліку інформації для видачі суб'єктами освітньої діяльності документів про освіту, студентських (учнівських) квитків;

- присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань;

- перевірки достовірності документів про освіту, сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання, результатів інших вступних випробувань;

- інформування громадськості про ліцензії суб'єктів освітньої діяльності (про видані/переоформлені ліцензії, ліцензії, дію яких припинено частково, або зупинено повністю);

- моніторингу працевлаштування випускників закладів освіти;

- єдиного державного обліку: суб'єктів освітньої діяльності, їх відокремлених підрозділів; здобувачів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти; документів про освіту; сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання; студентських квитків; педагогічних, науково-педагогічних працівників;

- проведення аналітичних досліджень та прогнозування тенденцій розвитку системи освіти, тощо [9].

Отже, ЄДЕБО – є централізованим цифровим інструментом, що консолідує інформацію про всі аспекти освітнього процесу, від вступу до працевлаштування. Вона значно посилює антикорупційні механізми, оскільки автоматизує та верифікує процеси, які раніше були непрозорими та вразливими до зловживань. Наявність електронних реєстрів суб'єктів освітньої діяльності, здобувачів освіти, документів про освіту, сертифікатів ЗНО та інших складових, унеможливорює маніпуляції під час вступних кампаній, акредитації програм та видачі дипломів.

Крім того, ЄДЕБО значно підвищує управлінську ефективність системи вищої освіти. Наявність централізованих реєстрів дозволяє Міністерству освіти і науки України, а також іншим уповноваженим суб'єктам, таким як Державна служба якості освіти та Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, здійснювати моніторинг, державний облік та аналіз даних, що дає можливість ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення, ефективно розподіляти державне та регіональне замовлення та прогнозувати потреби ринку праці. Завдяки ЄДЕБО, громадськість отримує доступ до інформації

ції про наявність ліцензії у закладі вищої освіти та перебіг вступних кампаній, що є важливим інструментом здійснення громадського контролю.

Прозорість процесів подання документів, вступу на навчання; можливість перевірки достовірності документів та єдиний державний облік, що забезпечує ЄДЕБО, – роблять українську освіту більш конкурентоспроможною та привабливою для іноземних студентів та партнерів, роблячи її не просто технічним інструментом, а фундаментальною основою для розвитку сучасної, ефективної та прозорої системи вищої освіти в Україні.

Крім того, ч. 7, ст. 74 ЗУ «Про освіту» передбачено, що електронна база в порядку електронної взаємодії може здійснювати обмін інформацією з Єдиним державним демографічним реєстром, Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, Державним реєстром актів цивільного стану громадян, Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, Державним реєстром загальнообов'язкового державного соціального страхування, Державним реєстром фізичних осіб – платників податків, Єдиним державним реєстром призовників, військовозобов'язаних та резервістів, Електронною системою охорони здоров'я, електронною системою рейтингового розподілу в інтернатуру, Єдиною інформаційною системою соціальної сфери, Єдиним державним веб-порталом електронних послуг, реєстрами територіальних громад, іншими автоматизованими системами та інформаційними ресурсами [8].

12.10.2021 року Міністерство освіти і науки України сумісно з Міністерством цифрової трансформації видало відповідний Наказ «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Єдиною державною електронною базою з питань освіти та Єдиним державним веб-порталом електронних послуг» [10]

Відповідно до цього Порядку особа може надати запит до ЄДЕБО, який зберігається на Порталі «Дія», на підставі якого Портал «Дія» надає таку інформацію про неї, як то: освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень) здобуття

освіти особи; форму здобуття освіти, за якою особа її здобуває; заклад освіти (найменування, код за ЄДРПОУ), в якому навчається особа; спеціальність та спеціалізацію, професію, за якими навчається особа; дату початку навчання та дату завершення навчання [10].

Така інтеграція уможливорює автоматизацію адміністративних процесів, що значно зменшує паперову роботу та мінімізує ризики помилок, оскільки дані верифікуються в режимі реального часу за допомогою офіційних джерел. Це підвищує достовірність та актуальність інформації, необхідної для ефективного управління освітньою системою. Крім того, взаємобмін даними забезпечує системний аналіз і прогнозування потреб у сфері освіти, дозволяючи державі та закладам вищої освіти більш ефективно планувати та розподіляти ресурси на основі комплексних даних, отриманих з таких реєстрів. Для громадян ця взаємодія створює зручність та прозорість, оскільки дозволяє отримувати освітні послуги в електронній формі через Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Дія», усуваючи необхідність збору інформації та скорочуючи час на оформлення документів. Ця норма Закону є основою для побудови сучасної, ефективної та клієнтоорієнтованої системи освіти, яка відповідає принципам електронного урядування та сприяє загальному розвитку цифрового суспільства.

Проте, не дивлячись на позитивні аспекти впровадження бази ЄДЕБО слід відзначити наявність низки системних проблем щодо її функціонування: від технічних недоліків до правових прогалин та впливу людського фактору, які обмежують її ефективність та ставлять під сумнів її надійність, до яких належить:

– наявність технічних та операційних дисфункцій, зокрема нестабільність платформи, що особливо виражається у періоди пікового навантаження, як-от під час вступних кампаній. Збої в роботі, низька швидкість обробки даних та тимчасова недоступність системи не лише створюють значні операційні труднощі для всіх суб'єктів освітньої діяльності, але й підривають довіру до самого цифрового інструменту. До того ж, проблеми з син-

хронізацією даних між різними реєстрами в межах самої бази можуть призводити до неузгодженості інформації та, як наслідок, до адміністративних помилок.

- наявність управлінських та людських ризиків, адже незважаючи на мінімізацію людського фактора із запровадженням ЄДЕБО – він все ще залишається джерелом значних ризиків. Все ще існують випадки несанкціонованого доступу до системи, маніпуляцій з даними та неправомірного внесення інформації, що свідчить про недостатній рівень кіберзахисту та необхідність посилення контролю за діями користувачів. Ці ризики ускладнюються низьким рівнем цифрової грамотності або недоброчесністю окремих посадових осіб. А складність інтерфейсу та потреба у постійному навчанні персоналу закладів освіти можуть створювати операційні перешкоди, що уповільнюють процеси;

- мають місце правові та нормативні недоліки. Так, попри наявність законодавчої бази, регулювання окремих аспектів функціонування ЄДЕБО є недостатньо деталізованим. Зокрема, відсутність суворих та чітко визначених санкцій за несанкціоноване втручання або фальсифікацію даних у системі знижує її превентивну ефективність як антикорупційного інструменту. Це створює простір для зловживань та унеможливляє повне усунення корупційних ризиків.

Юридичні засади для створення, передачі та зберігання електронних документів, що дозволяє закладам освіти відмовитися від паперової бюрократії встановлює ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 р., № 851-IV [11], завдяки якому електронні документи (як-от студентські квитки, довідки) набувають такої ж юридичної сили, як і їхні паперові аналоги, що значно спрощує адміністративні процеси. Для забезпечення легітимності електронного документообігу, зокрема щодо організації діяльності закладів вищої освіти в частині надання освітніх послуг діють норми ЗУ «Про електронні довірчі послуги» від 5 жовтня 2017 р., № 2155-VIII [12], який регулює використання кваліфікованого електронного підпису, що є обов'язковим для підтвердження автен-

тичності та цілісності електронних документів, підписаних керівництвом закладів вищої освіти.

Велику роль у створенні критично важливих механізмів, які гарантують достовірність, безпеку та юридичну значущість інформаційних процесів у освітній сфері відіграє ЗУ «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 5 жовтня 2017 р., № 2155-VIII [13]. Цей закон є основоположним для інтеграції електронних інструментів у систему освіти, забезпечуючи надійну електронну ідентифікацію всіх суб'єктів, що взаємодіють з ЄДЕБО: закладів освіти, педагогічних та науково-педагогічних працівників, студентів та абітурієнтів. Це дозволяє однозначно встановлювати особу, яка здійснює дії в системі, що є критично важливим для запобігання шахрайству та забезпечення цілісності даних. Крім того, застосування кваліфікованого електронного підпису (далі – КЕП) та кваліфікованої електронної печатки (далі – КЕПе), легітимність яких закріплена цим Законом, надає юридичну силу електронним документам, що створюються та циркулюють в системі ЄДЕБО.

Також, ЗУ «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» встановлює жорсткі вимоги до безпеки та конфіденційності електронних довірчих послуг, що гарантує захист персональних даних здобувачів освіти та іншої чутливої інформації в базі, запобігаючи несанкціонованому доступу чи витоку даних. Він забезпечує єдині технічні та організаційні стандарти, що сприяє інтероперабельності ЄДЕБО з іншими державними електронними реєстрами, дозволяючи автоматизований обмін даними та верифікацію інформації, що є необхідним для ефективного функціонування сучасної системи управління освітою.

Крім того, в сфері надання освітніх послуг, впровадження цифрових технологій регулюється низкою підзаконних нормативних актів, які створюють комплексну правову базу, зокрема:

- Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти» від 15 липня 2025 р. № 872 [9], яка регламентує поря-

док збирання, накопичення, оброблення та захисту інформації, що циркулює в освітньому просторі. Це включає широкий спектр даних – від інформації про заклади освіти, їхні ліцензії та освітні програми до персональних даних здобувачів освіти, їхнього академічного прогресу, а також виданих документів про освіту, кваліфікації та наукові ступені;

– Накази МОН України, якими затверджено: «Положення про Реєстр сертифікатів педагогічних працівників Єдиної державної електронної бази з питань освіти» від 16.02.2021 р., № 204 [14]; «Положення про Реєстр студентських (учнівських) квитків Єдиної державної електронної бази з питань освіти» від 16.02.2021 р., № 204 [15]; «Положення про Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання Єдиної державної електронної бази з питань освіти» від 16.02.2021 р., № 204 [16]; «Положення про Реєстр суб'єктів освітньої діяльності Єдиної державної електронної бази з питань освіти» від 16.02.2021 р., № 204 [17]; «Про затвердження положень про реєстри Єдиної державної електронної бази з питань освіти» від 16.02.2021 р., № 204 [18] та ін.

Разом з цим для запобігання корупції під час надання електронних послуг було видано ряд профільних підзаконних актів, як то: Накази Національного агентства з питань запобігання корупції «Про затвердження Регламенту взаємодії Національного агентства з питань запобігання корупції та кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг» від 18 січня 2019 р., № 43 [19] та «Про затвердження Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції"» від 02 квітня 2020 р., № 127/20 [20].

Зокрема, Регламент взаємодії Національного агентства з питань запобігання корупції та кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг» [19] – встановлює чіткі правила взаємодії, що охоплюють технічні, організаційні та інформаційні аспекти. Зокрема, на Національне агентство з питань запобігання корупції

(далі – НАЗК) покладено обов'язок публікувати на своїх офіційних ресурсах перелік засобів КЕП, сумісність яких з програмним забезпеченням Реєстру підтверджено тестуванням. Надавачі послуг, в свою чергою, повинні розміщувати на власних веб-сайтах посилання на ці ресурси НАЗК. Для забезпечення оперативного зв'язку, обидві сторони мають визначити відповідальних осіб та обмінятися їх контактною інформацією. Надавачі послуг, також, зобов'язані надавати НАЗК необхідні засоби та дані для тестування і своєчасно, протягом 24 годин, інформувати про зміну власних кваліфікованих сертифікатів.

Водночас «Вимоги до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень» [20] затверджено з метою захисту анонімних каналів зв'язку для повідомлень про корупційні правопорушення. Ці Вимоги встановлюють комплексний підхід до забезпечення конфіденційності та анонімності викривачів, який ґрунтується на концепції побудови інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ІТС), що включає різноманітні канали для подання повідомлень, а саме: офіційний веб-сайт установи, спеціально виділені електронні поштові скриньки та анонімні гарячі лінії, що можуть функціонувати як на основі технології IP-телефонії, так і через телефонну мережу загального користування. Ключовим принципом, що лежить в основі функціонування зазначеної системи, є захист інформації, що забезпечується за допомогою комплексної системи захисту інформації, яка має бути атестована. Ця система має гарантувати конфіденційність та анонімність особи, яка здійснила повідомлення. Важливою організаційною вимогою є повна заборона на застосування функцій моніторингу та ідентифікації особи, що подає повідомлення, в межах ІТС. Таким чином, вимоги створюють систему захисту, де технічні заходи, спрямовані на гарантування анонімності викривача, і доповнюються організаційними заходами, що забезпечують прозорість та підзвітність дій операторів.

Важливим кроком у подоланні корупції стало запровадження системи елек-

тронних закупівель – ProZorro. Базовим документом, який визначає принципи, правові та економічні засади здійснення закупівель, види закупівельних процедур (відкриті торги, переговорна процедура), вимоги до учасників, процедури оскарження та інші ключові моменти, зокрема й що стосується сфери закупівель в системі освіти – є ЗУ «Про публічні закупівлі», прийнятий 25.12.2015 р., № 922-VIII [21].

Електронна система закупівель – є інформаційно-телекомунікаційною системою, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю ЗУ «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», що забезпечує проведення закупівель, створення, розміщення, оприлюднення, обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами (п. 7, ч. 1, ст. 1 Закону [21]).

Застосування системи ProZorro у закладах вищої освіти сприяє оптимізації фінансових ресурсів та підвищенню якості освітніх і наукових послуг. Механізм публічних електронних торгів створює конкурентне середовище, що змушує учасників ринку знижувати цінові пропозиції. Це дозволяє закладам вищої освіти закуповувати необхідні товари, роботи та послуги за найбільш вигідними цінами, забезпечуючи економію бюджетних коштів. У подальшому така економія сприятиме акумуляції коштів та можливості їх використана на оновлення матеріально-технічної бази, закупівлю сучасного лабораторного обладнання, розширення наукових досліджень та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів.

Окрім фінансової ефективності, ProZorro дозволяє закладам вищої освіти встановлювати чіткі кваліфікаційні та технічні вимоги до постачальників, що гарантує отримання продукції та послуг високої якості, що особливо актуально при закупівлі спеціалізованого обладнання для наукових центрів, лабораторій чи інформаційно-телекомунікаційних систем для адміністративної діяльності.

Головне, – система ProZorro є ефективним інструментом антикорупційного моніторингу та запобігання корупційним ризикам у сфері публічних закупівель. Усі етапи закупівельного процесу, включаючи оголошення, подання пропозицій, проведення аукціону та укладення договорів, фіксуються в електронній системі та є доступними для громадськості, що унеможливорює укладання таємних угод та значно ускладнює змову між замовником і учасниками торгів. Автоматизовані механізми аналізу даних, вбудовані в систему, дозволяють виявляти індикатори ризиків, такі як наявність одного учасника торгів, незвичні вартісні показники чи систематичні зміни умов договорів. Ці дані є підставою для проведення аудиту та перевірок з боку контролюючих органів. Також, система усуває суб'єктивний фактор у прийнятті рішень, оскільки переможець визначається автоматично за критерієм найнижчої ціни, що мінімізує можливість корупційного впливу.

Висновки. На підставі викладено матеріалу можна зробити висновки, що запровадження цифровізації, зокрема імплементація Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) та системи публічних закупівель ProZorro, є ключовим інструментом для подолання корупції в українській системі вищої освіти. Ці цифрові рішення не лише підвищують прозорість та підзвітність, а й мінімізують вплив людського фактора, автоматизуючи процеси, що раніше були вразливими до зловживань. ЄДЕБО створює централізовану та верифіковану базу даних, що забезпечує достовірність інформації про вступників, студентів та видані документи про освіту, ефективно запобігаючи шахрайству та фальсифікаціям на всіх етапах освітнього процесу.

Система ProZorro вносить прозорість у фінансово-господарську діяльність закладів вищої освіти, створюючи конкурентне середовище та запобігаючи корупції у сфері державних закупівель. Це сприяє ефективному використанню бюджетних коштів та підвищенню якості послуг. Водночас, впровадження цих систем стикається з низкою проблем, зокрема: технічні недоліки, як-от неста-

більність роботи ЄДЕБО під час пікових навантажень; ризики, пов'язані з несанкціонованим доступом та маніпуляціями, що є проявом збереження людського фактора; та прогалини у законодавстві, зокрема недостатньо чіткі санкції за фальсифікацію даних у системі. Попри існуючі виклики, цифровізація є безальтернативним вектором розвитку для побудови сучасної, ефективної та некорумпованої системи вищої освіти, здатної відповідати вимогам глобалізованого світу.

Список використаної літератури:

1. Терещук Г. А. Принцип транспарентності у діяльності органів виконавчої влади: електронна транспарентність та цифровізація прозорості. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія : Право. 2020. Вип. 8. С. 84–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp_2020_8_20
2. Печенкін І. Цифровізація публічного управління та вдосконалення правових норм оскарження сервісної діяльності органів публічної влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 3. С. 81–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aspulup_2020_8_3_10
3. Лопушинський І. П. «Цифровізація» освіти в контексті розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Педагогічний альманах*. 2018. Вип. 37. С. 46–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalman_2018_37_9
4. Луговий В. І., Ререїло І. Ю., Базелю Н. В., Базелю О. В. Глобальна цифровізація освітньо-наукового простору і виклики модернізації наукової періодики НАПН України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73, № 5. С. 264–283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2019_73_5_21
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки: Розпорядження від 17 січня 2018 р. № 67-р / Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
6. Машенко О. В. Козаченко Ю. П. Запровадження процесу цифровізації у діяльність органів державної податкової служби. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 101–111. URL: http://www.pdujournal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/15.pdf
7. Про затвердження Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти: Наказ від 08 червня 2018 р., № 620 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1132-18#Text>
8. Про освіту: Закон від 5 вересня 2017 р., № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2025-%D0%BF#n11>
9. Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти: Постанова від 15 липня 2025 р. № 872 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2025-%D0%BF#Text>
10. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між Єдиною державною електронною базою з питань освіти та Єдиним державним вебпорталом електронних послуг: Наказ від 12.10.2021 р., № 1088/141 / МОН України, Мін цифри. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1409-21#Text>
11. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон від 22 травня 2003 р., № 851-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
12. Про електронні довірчі послуги: Закон від 5 жовтня 2017 р., № 2155-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
13. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон від 5 жовтня 2017 р., № 2155-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#top>
14. Положення про Реєстр сертифікатів педагогічних працівників Єдиної державної електронної бази з питань освіти: Наказ від 16.02.2021 № 204 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0540-21#Text>
15. Положення про Реєстр студентських (учнівських) квитків Єдиної державної електронної бази з питань освіти: Наказ від 16.02.2021 № 204 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0539-21#Text>
16. Положення про Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання Єдиної державної електронної бази з питань освіти: Наказ від 16.02.2021 № 204 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0538-21#Text>
17. Положення про Реєстр суб'єктів освітньої діяльності Єдиної державної електронної

- бази з питань освіти: Наказ від 16.02.2021 № 204 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0537-21#Text>
18. Про затвердження положень про реєстри Єдиної державної електронної бази з питань освіти: Наказ від 16.02.2021 № 204 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0536-21#Text>
19. Про затвердження Регламенту взаємодії Національного агентства з питань запобігання корупції та кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг: Рішення від 18 січня 2019 р., № 43 / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0321-19#Text>
20. Про затвердження Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України „Про запобігання корупції”: Наказ від 02 квітня 2020 р., № 127/20 / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0370-20#Text>
21. Про публічні закупівлі 25 грудня 2015 р., № 922-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#top>

Mashchenko O., Diamentovych D. Digitalization as a means of preventing corruption risks in the higher education system: management and legal aspects

The article analyzes the legal and managerial aspects of the digitalization of the educational sphere in Ukraine, revealing its role as a key tool in the fight against corruption. The main focus of the study is on the functioning of the Unified State Electronic Database on Education, which is defined as the foundation for building a transparent and effective system – a comprehensive system that makes manipulation impossible at all stages of the educational process, from the admission campaign to the issuance of diplomas.

The article also identifies and analyzes other digital tools that have anti-corruption significance. In particular, the ProZorro public procurement system is considered, which, thanks to the principles of transparency and competition, minimizes corruption risks when using budget funds by educational institutions. The role of the regulatory legal acts of the National Agency for the Prevention of Corruption, which regulate the use of qualified electronic signatures and ensure the protection of anonymous channels for reporting corruption, which increases the effectiveness of public control, is also determined.

Despite significant achievements, the work identified a number of systemic problems that limit the full effectiveness of digital tools. These include: technical shortcomings in the functioning of platforms, risks associated with the human factor, and legal gaps that are manifested in insufficiently clear sanctions for unauthorized interference and data falsification. The article argues that the full realization of the potential of digitalization depends on the comprehensive elimination of these problems, which will ultimately contribute to the construction of a modern, transparent and competitive education system that meets the principles of e-governance and the development of a digital society.

The conclusion is made that digitalization in the field of education is not just a technical process, but a fundamental transformation that forms new, more transparent and effective relations between the state, educational institutions and society, increasing the competitiveness of Ukrainian education in the international arena.

Key words: digitalization, corruption, higher education, public administration, legal aspects, electronic registers, transparency.